

GODSBEELDEN

God als moeder, een moeder als God

Joanne Greving

Wat moeten we met het beeld van God als moeder? Gooit dat beeld onze voorstelling van een vaderlijke God om, of vult het de voorstelling aan? In dit artikel zoekt Joanne Greving naar nut en noodzaak van een moederlijke God naast een vaderlijke God.

Ds. J. Greving is predikante in Westervoort en moeder van Joëlle, Debora en Tobias.

God als moeder. Lang heb ik met dat ene zintje rondgelopen: God als moeder. Kan ik er wat mee? Moet ik er wat mee? Welk beeld heb ik bij een moeder en geldt dat dan ook voor God? Kan ik überhaupt beslissen of iets voor God geldt of niet? Hele theologieën buitelen over elkaar, foto's van mensen en hun levensverhalen schieten door mijn hoofd, diensten komen weer helder op mijn netvlies te staan. En dan blijft die ene vraag: waarom zou je het willen: het beeld van God als moeder? Waarom zou het moeten? In deze bijdrage denk ik na over deze laatste vraag: waarom zou je als predikant en als opvoeder het moederschap van God doordenken, als het vaderschap zo algemeen geaccepteerd is? De focus ligt daarbij op het taakveld waar ik me in beweeg, het jeugd- en jongerenwerk in een Protestantse Gemeente, aangevuld met de opvoeding van drie peuters.

De God van je voorgeslacht

Bepalend voor de vraag hoe mensen God zien, is de vraag hoe God overgeleverd is. Voor een predikant met het taakveld jeugd- en jongerenwerk lijkt dat overleveren tegenwoordig nog belangrijker te zijn dan voorheen. De mondigheid en het vermogen om kritisch na te denken over godsbeelden is in de loop der jaren alleen maar toegenomen. Afhankelijk van de beelden die door ouders van nu getekend of soms alleen geschetst worden, zullen jongeren hun vragen stellen. Afhankelijk van de antwoorden op die vragen zullen jongeren hun beeld van God bijstellen. Nu zal het afhankelijk zijn van het gebied waar mensen vandaan komen, hoe makkelijk een antwoord geaccepteerd wordt. In de geseculariseerde omgeving van Arnhem zal het nodig zijn dat een antwoord op de vraag: 'Wie is God eigenlijk? Hij is zo vaag voor mij!' een doorleefd antwoord is. Een antwoord waarbij jongeren (maar zeker ook ouderen) het idee hebben: 'dat antwoord komt recht uit het hart. Dat antwoord komt recht uit het leven; het krijgt handen en voeten in het contact dat ze met anderen heeft.' Alleen daarom al is het goed om stil te staan bij de God van je voorgeslacht. Welk beeld is er voornamelijk overgeleverd door je ouders, je grootouders, de mensen die dicht bij je stonden en rolmodellen waren? De ervaring leert dat dát beeld het diepst verankerd zit, of het nu in positieve of in

negatieve zin is. De ervaring leert ook dat de God van uw en mijn voorouders veelal een vader is. Op de vraag wat voor een vader die God dan is en op welke manier hij met zijn kinderen omgaat, kunt u alleen ze lf antwoorden. Het zal me niets verbazen als die vader-God heel veel lijkt op de vader waar u, lezer, het kind van bent.

De God van jezelf

Bij diegenen onder ons die pastorale taken vervullen, zullen er onmiddellijk voorbeelden van pastorale situaties te binnen schieten naar aanleiding van de vorige zin. De God van je voorgeslacht kan behoorlijk dwarszitten als die door een autoritaire vader wordt gepreekt. Als lijfstraffen of het structureel verminderen van zelfvertrouwen aan de orde van de dag zijn in de opvoeding, zal het godsbeeld hier een tik van meekrijgen. Het klassieke voorbeeld is het verhaal van de pastoraat die vertelt niet te kunnen geloven in een vader-God. Bij doorvragen blijkt dat ze jarenlang misbruikt is door haar vader. Hiermee geef ik meteen aan wat het zwakke punt is van onze beelden van God: het zijn ónze beelden. Ze zijn gekleurd door onze ervaring. Op en top menselijk, doordrenkt met onze wensen en tegelijkertijd: voertuig voor onze machtsuitoefening. Het beeld dat overgeleverd is, is door iemand overgeleverd en zal onlosmakelijk met diegene verbonden zijn. Wat nodig is, is dat dit beeld op een goed moment aan gruzelementen gaat. Een soort van beeldenstorm. Meestal vindt die beeldenstorm plaats als jongeren op kamers gaan wonen of op zichzelf komen te staan. Het is het moment dat de invloed van de directe opvoeders op afstand komt te staan, en vooral ook: als nieuwe opvoeders en coaches het leven gaan beïnvloeden. Het is het moment dat jong-volwassenen zelf hun keuzes gaan maken: welke God doorstaat de tijd, welke God heeft meer geknecht dan bevrijd? Het is ook het moment dat duidelijk wordt hoe authentiek en doorleefd het geloof van de opvoeders, predikanten en leraren was. De praatjes worden van de levenswijsheden gescheiden, de beelden die vanuit gezag of macht gebruikt werden, worden onderscheiden van de beelden waar een doorleefd verhaal aan gekoppeld is. Een beeldenstorm zal ontstaan, om vervolgens opnieuw te bouwen aan een nieuw beeld, met nieuwe uitdagingen, maar ook met nieuwe valkuilen.

De God van het beeldverbod

In het eerste deel van dit artikel is er gesproken over het beeld dat mensen van God hebben. Het is gegaan over beeldenstormen, over het opbouwen van een beeld van God. Eerder al gaf ik de zwakte van Godsbeelden aan: ze worden door onszelf gekozen en gebouwd, afhankelijk van onze levenslijn en van de mensen die we tegenkomen. Op zichzelf genomen is dit geen probleem: zolang mensen zich bewust zijn van het tijdelijke karakter van een beeld van God en van de verwevenheid met de eigen behoeftes, is er niets aan de hand. Te vaak echter wordt een beeld van God voor het karretje van de gelovige gespannen, massief gemaakt en aanbeden. Het is een moderne manier van afgoderij, een vorm die moeilijk te herkennen is, omdat hij zich binnen het christendom afspeelt. Toch geloof ik dat juist tegen deze manier van afgoderij wordt gewaarschuwd wanneer in Exodus 20: 1-5 wordt verboden een beeld te maken, te knielen en het te aanbidden. Het gaat hier om onderwerping aan een vreemde macht die niet bevrijdt, maar inperkt en klein maakt. Het gaat om onderwerping aan een macht van buitenaf, maar ook van binnenuit: de behoefte om de ander aan je te onderwerpen, je eigen gebrek aan zelfvertrouwen te verbloemen, je eigen behoeftes te bevredigen. God is zo makkelijk voor je karretje te spannen.

God als moeder

Waarom zou je God als moeder zien? Het was de beginvraag van het artikel. Is het nodig, als al in een vroeg stadium de vader-God overgeleverd wordt door kerk en gezin? Ja, zeg ik, in het licht van het voorgaande. Ja, het is nodig om ook die moeder-God te gebruiken. Niet om vervolgens in dezelfde valkuil te vallen als waar de vader-God voor gebruikt is. Wel omdat het moederlijke beeld van God een welkom en fris geluid is binnen alle oude en vertrouwde beelden. Om maar een klein voorbeeld te geven uit een recente kerkdienst: van alle 150 puzzelstukjes die samen een puzzel van God vormden, was er niet een die in de richting van een vrouwelijk beeld van God ging. In de gesprekken met jongeren is er niet een die aangeeft dat God ook vrouwelijk zou kunnen zijn, en bij die constatering zie je ze heel hard nadenken over de vraag hoe die God er dan uit zou moeten zien. Het is niet mijn bedoeling om het plaatje van God compleet te krijgen. Ik heb niet de illusie dat dat lukt en wil me er ook helemaal niet aan wagen. Maar om het plaatje bewust incompleet te laten, terwijl je weet dat er bijbelse gronden zijn om ook het moederbeeld te belichten, doet af aan de grootsheid van God. Daarnaast: als jongeren in de situatie zitten dat ze afrekenen met heilloze beelden en op zoek gaan naar heilzame beelden van God,

Pietà, klooster in Wittem
Foto: Anton Sinke

moet er ook iets zijn waar ze uit kunnen kiezen. Kritische kanttekeningen bij de gangbare en veelgehoorde beelden zijn nodig. Aanvullingen op de levensvisie die opgetekend wordt door de ogen van een vader-God. Een God die als een vrouw baart (Deut. 32:18), die als een moeder haar kinderen troost (Jes. 66:12-13) of een God die kinderen onder haar vleugels samen wil brengen (Luc. 13:34) roept andere associaties bij mensen op dan een vader die in de hemel is en heilig is. De nabijheid, de warmte die van deze moeder-God uitgaat is een belangrijke aanvulling op het vader-beeld dat veel ouders van nu hebben meegekregen en waar ze eigenlijk niet veel meer mee kunnen. Naast het argument dat het moederbeeld van God een kritische aanvulling is op alle beelden die we van God hebben, heeft het moederbeeld voor mij in ander perspectief een onverwachte waarde.

Een moeder als God

In de inleiding op dit artikel schreef ik dat mijn ervaringen in het jeugd- en jongerenwerk bij hebben gedragen aan het schrijven. Daarnaast speelt ook de opvoeding van drie peuters een belangrijke rol in mijn leven. Als moeder probeer je zo goed en zo kwaad als het kon de opvoeding van je kinderen handen en voeten te geven. Ervaring heb je niet, die bouw je op. Maar: moeder ben je nooit los van je andere rollen, in mijn geval theologe en gelovige. Wat ik ontdekte in mijn moederschap lijkt op het voorbeeld van de autoritaire vader in het begin, maar dan andersom. Als ik in mijn werk de boodschap uitdraag dat mensen zich Kinderen van God mogen weten, Broers en Zussen van die ene Zoon van God, dan betekent dat dat ik verwacht dat God mij op een bepaalde manier als Kind behandelt. Hoe dat precies is, weet ik niet. Ik kan me een bepaalde manier van opvoeden voorstellen die goed voor mij is, waarin ik zelfvertrouwen ontplooi, leef vanuit de kern van mijn wezen. Maar deze manier van opvoeden krijgt pas handen en voeten in de opvoeding die ik zelf uitdraag naar mijn kinderen toe. Daar, in het gewone leven, wordt mijn relatie met God concreet. In de liefde voor mijn kinderen zie ik de liefde van God voor mij terug. In het loslaten van mijn kinderen, zo jong als ze zijn, zie ik het groeien van een zelfstandige relatie tussen mezelf en God. Anders gezegd: het moeder-beeld van God houdt mij scherp als moeder. Het zorgt ervoor dat ik omga met mijn kinderen zoals ik zou willen dat God met mij omgaat. Het zorgt ervoor dat er iets van de ideale ouder-God die God voor zijn of haar kinderen is, doorsijpelt in mijn opvoeding. Zodat niet alleen ik me – in relatie met God – ontplooi tot een mens naar Gods beeld, maar ook mijn kinderen en de kinderen die in mijn invloedssfeer zijn, deze kans krijgen. De moeder-God is een spiegel om in te kijken, bij stil te staan, je aan te scherpen. Het is een kans voor al die vrouwen die

kapotgemaakt zijn door hun opvoeders om toch een geloofwaardig beeld van God neer te zetten in de opvoeding van die mensen die hen zijn toevertrouwd, in huiselijke kring en/of daarbuiten. Ook hier is het risico van machtsmisbruik aanwezig. Ook hier kunnen beelden ingevuld worden met wensen en behoeften van de aardse moeder. Elk beeld heeft dat risico, of je het nu over vaders en moeders hebt of over rechters en koningen. We spreken nu eenmaal als mensen over God en dat spreken is beperkt. Maar juist dat beperkte van het spreken maakt dat je altijd blijft zoeken. Als je op een vraag een antwoord hebt, hoef je je verder niet in te zetten om naar een antwoord te zoeken. Godzijdank is ons spreken over God beperkt en worden we uitgedaagd om te zoeken naar wie of wat God is. Dit keer licht een moeder-God op. Ze is niet beter dan een vader-God. Wel onderbelicht. En dat is jammer: het moederbeeld van God geeft kansen om nieuw leven te laten ontstaan in de levens van mensen. Verrassend en dichtbij, warm en geborgen.